

Serdar Korucu: Antep'te “Kilise Olarak Yapılan Cami”: Kurtuluş Camii

Posted on 29/06/2017

Antep'in Şahinbey ilçesi, Tepebaşı Mahallesi'nde bulunan “Kurtuluş Camii” adından da anlaşılabilceği gibi tarihi bir cami değil. “Kurtuluş” adını taşıyan pek çok mahalle, cadde, sokak ya da yapı gibi kimliği değiştirilmişlerden, “kurtarılarak” geçmişi unutturulmaya çalışılanlardan biri sadece.

“Kurtuluş Camii”nin gerçek adı Surp Asdvadzadzin Kilisesi. Yani aslında bir Ermeni Apostolik Kilisesi. Planı İstanbul'daki yapıları ile ünlü Balyan ailesinden Sarkis Bey'e ait olan kilisenin inşası 1892-1893 yılında tamamlandı. 1915'e kadar da bölgedeki yoğun nüfuslu Ermeni cemaati tarafından kullanıldı.

Soykırım sürecinde bu kilise de zarar görenler arasındaydı. Ümit Kurt'un Clark Üniversitesi'nde 2016 yılında tamamladığı “Antep Elitlerinin Oluşumu” başlıklı yayınlanmamış doktora tezine göre, 22 Ağustos 1915'te Surp Asdvadzadzin Ermeni Apostolik Kilisesi mühürlendi ve içindeki her şey büyük bir ahıra konuldu. Ardından taşınabilir eşyalar buradan alındı ve açık artırmayla satıldı. Antep'te Ermenilere ait bütün kiliseler 15 Aralık 1915'te kapatıldı. Üç yılı aşkın zaman kilise binası, hükümet tarafından askeri gerekçelerle kullanıldı. Yani Ermeni Apostolik Kilisesi askeri bir üs yapıldı. Soykırım sonrasında cemaatsiz kalan kilise 1920'lerin başındaysa cezaevine dönüştürüldü.

Kilise “1960'ların İsyankar Cezaevi” oldu

Cumhuriyet döneminde de cezaevi olarak kullanılan yapının kilise geçmişinden çok fazla söz

edilmedi uzun zaman. 28 Şubat 1963'te gazeteler o dönem şöyle hatırladılar cezaevini: "Gaziantep cezaevinde af kanunundan faydalanamayan 340 mahkum önceki gün açlık grevine başlamış, kapıları kapayarak içeri ziyaretçi sokmamışlar, zorla içeri giren jandarmalarla gardiyanlara hücum ederek camları kırmışlardır."

Milliyet gazetesinde yer alan haberin devamında cezaevinin geçmişine de atıfta bulunuldu, bir cümle içinde kısacık da olsa: "Eski bir kilise olan cezaevinde mahkumlar 10 kişilik bir jandarma müfrezesiyle içeri giren müdür aleyhinde gösteri yapmışlar, gardiyanların havaya iki el ateş etmesi ise havayı büsbütün gerginleştirmiştir. Ahşap kısımları kıran mahkumlar, savının nasihati üzerine dün grevden vazgeçmişlerdir."

1980'lere kadar cezaevi olarak kullanılan yapı 1988'deyse bir kez daha kimlik değiştirdi. Artık cezaevinden camiye dönüşmüştü. Adı da "Kurtuluş" oluverdi, geçmişinden kurtulma isteği belgelenmek istercesine...

"Kurtuluş Camii" son yıllardaysa bakımdaydı. Dört yıl önce bu çalışmalar sürerken, kilisenin arkasında bulunan Ermeni öğrenciler için hazırlanan sıbyan mektebi bölümü yıkıldı. Ama nasıl yıkılıverdiği belirsiz kaldı. Kimine göre yağmur neden oldu bu yıkıma, kimine göreyse belediye "çevre temizliği" yaptı.

Yapı geçen hafta, 17 Haziran'da, restorasyonun ardından kapılarını açtı. Açılış töreninde hitaben Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, ecdat yadigarı eserleri ayağa kaldırmak için gayret gösterdiklerini belirtti, "Nerede bir mabet ve onun etrafında ecdadımızın eserleri varsa, onların ayakta olduğunu görmek bize mutluluk veriyor" dedi. Bu yapıyı kilise olarak inşa eden ecdadın soykırım sürecinde Suriye çöllerine, ölüme sürülmüş olmasına rağmen.

Antep Valiliđi'ne göre "Kilise Olarak Yapılan Cami"

Bugün "Kurtuluş Camii" diye kayıtlara geçen bu yapıyı tanımlamakta devletin kurumlarının da kafaları karışık. Ortak yanları Ermeni geçmişini anmamaları, gerçek adı olan Surp Asdvadzadzin'i kullanmamaları. Mesela restorasyonun yapıldığı haberi Gaziantep Valiliđi'nin internet sitesinde yer alıyor. Türkçe yazım hataları ile birlikte Őyle anlatılıyor gemişı: "1873 - 1892 yılları arasında inşa edilen Şahinbey İlçemiz Tepebaşı mahallesindeki tarihi yapı bir süre hapishane olarak ta kullanılmıştı." Kilise olduğu gerçeği tamamen saklanarak...

Belediyenin internet sitesinde "Kiliseler" bölümünde tanıtılan bu yapının kimliğinin hafızalarda hala oturmadığını en güzel zetleyense "Kurtuluş Camii"ni "Tarihi Antep Camileri" arasında anlatan Valiliđin Őu satırı olsa gerek: "1892 yılında kilise olarak yapılan cami önceleri kilise ve cezaevi olarak kullanılmıştır."

Kaynak: bianet.org